

בְּגוֹ גּוֹפֵא דְמִלְכָא. וְאִי לֹא זָכִי לְסִלְקָא יְתִיר, כְּתִיב, (ישעיה
 ד) וְהָיָה הַנְּשֹׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֹאמֵר לוֹ.
 וְאִי זָכִי לְסִלְקָא יְתִיר, זִכָּאָה הוּא. דְּזָכִי לִיקְרָא דְמִלְכָא,
 וְלֹא תַעֲדֵנָא בְּעֵדוּנָא עֲלָאָה, דְּלַעֲיֵלָא מֵאַתָּר דְּאַקְרִי
 שְׁמַיִם. דְּכְתִיב, (ישעיה נח) אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה', עַל ה' דְּיִיקָא.
 זִכָּאָה חוּלְקִיָּה דְּמֵאֵן דְּזָכִי לְחֶסֶד דָּא, דְּכְתִיב, (תהלים קד) כִּי
 גָּדוֹל מֵעַל שְׁמַיִם חֶסֶדְךָ.

וְכִי עַל הַשְּׁמַיִם הוּא, וְהָא כְּתִיב, (תהלים נז) כִּי גָּדוֹל עַד
 שְׁמַיִם חֶסֶדְךָ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵיךְ חֶסֶד, וְאֵיךְ חֶסֶד.
 חֶסֶד עֲלָאָה, וְחֶסֶד תַּתָּאָה. חֶסֶד עֲלָאָה מֵעַל שְׁמַיִם הוּא.
 חֶסֶד תַּתָּאָה, הוּא דְּכְתִיב, (ישעיה נח) חֶסְדֵי דָּוִד הַנְּאֻמָּנִים,
 וּבַהֲנִי כְּתִיב עַד שְׁמַיִם.

תְּנִיָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתִיב, (תהלים קיג) אִם הַבְּנִיִם
 שְׂמַחָה הִלְלוּיָהּ, אִמָּא יְדִיעָא, הַבְּנִיִם מֵאֵן אֵינּוֹן.
 אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, הָא תְּנִינָן, תְּרִין בְּנִין אֵיךְ לְקוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא, חַד דְּכַר וְחַד נִוְקְבָא. דְּכַר, יְהִיבִיה לִיעֵקֵב,
 דְּכְתִיב, (שמות ד) בְּנֵי בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְתִיב, (ישעיה מט)
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאֵר. בַּת, יְהִיבִיה לְאַבְרָהָם, דְּכְתִיב,
 (בראשית כד) וְהו' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל, בַּת הִיְתָה לוֹ
 לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׂמָה.

וְאִמָּא רַבִּיעָא עֲלֵייהוּ, דְּיִנְקָא לְהוּ, וְעַל הָאִי כְּתִיב,

(דברים קד) לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְתַנִּינָן, לֹא יִסְגֵי בַר
 נָשׁ חוֹבוֹי לְתַתָּא, בְּגִין דְּיִסְתַּלַּק אִמָּא מֵעַל בְּנִין. וְכִתִּיב,
 (ויקרא יח) אִמֶךָ הִיא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ, וְוִי לְמֵאן דְּגַלֵּי
 עֲרִייתָא.

וְכַד תִּיִבִין בְּנֵי עֲלָמָא, וְאַסְגִין בְּזִכּוֹתָא קָמִי קוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא, וְאַמָּא תִבֵּת וְכִסִּיא עַל בְּנִין, כְּדִין
 אֲתִקְרִי תְּשׁוּבָה. מֵאִי תְּשׁוּבָה. דָּא תְּשׁוּבָה דְּאַמָּא, דְּתִבֵּת
 בְּקִיּוּמָהּ, וְכִדִּין (שמות פ"ג ע"א) כְּתִיב, (תהלים קיג) אִם הַבָּנִים
 שְׂמַחָה, אִם הַבָּנִים וְדָאִי. וְעַל דָּא, לֹא לְפִטְר אִינִישׁ
 מְפָרְיָה וּרְבִיָּה, עַד דְּאוּלִיד בִּין וּבֵת.

תַּנִּיָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתִיב, (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנַעַם ה'
 וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ, תִּיאוּבְתָא דְּצַדִּיקָא לְמַחְמֵי דָּא,
 (ד"ח ל"ג נעם ה') וְאֵת אִמְרַת עַל ה'. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כִּלְא
 חַד. מִשְׁמַע דְּכְתִיב נַעַם ה', דְּאִתִּיא מֵעֲתִיקָא קַדִּישָׁא
 לְהֵאִי שְׁמַיִם. וְתִיאוּבְתָא דְּצַדִּיקָא כֶּף הוּא וְדָאִי, וְעַל
 הַשְּׁמַיִם כְּתִיב, אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה'. זַכָּא חוּלְקִיָּה מֵאִן
 דְּזָכִי. וְדָאִי זַעִירִין אִינוּן.

תַּנִּינָן, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתִיב, (שיר השירים א) בְּנֵי אִמִּי
 נַחְרוּ בִי שְׁמוֹנֵי נוּטְרָה אֶת הַכְּרָמִים, בְּנֵי אִמִּי,
 כְּמָה דְּכְתִיב, (איכה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ, דְּכַד בְּעָא
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַחְרְבָא בֵּיתִיה דְּלַתְתָּא, וְלֹאֲגַלְתָּא

יִשְׂרָאֵל בֵּינֵי עַמֵּיָא. אַעְבַּר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִקְמִיָּה
 לְהֵאֵי אַרְץ, וְאַתְרַחֲקָא מִנִּיָּה. כְּדַכְתִּיב, (שמות ב) וַתִּתְצַב
 אַחֻתּוֹ מִרְחוֹק. וְכֹד הֵאֵי אַרְץ אַתְרַחֲקָא מִשְׁמַיִם דְּלַעִילָא,
 הֵאֵי אַרְץ דְּלַתְתָּא אַתְחַרְבָּא, וַיִּשְׂרָאֵל אַתְפְּזֵרוּ בֵּינֵי
 עַמֵּיָא, אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מֵאֵן גָּרִים לִי הֵאֵי וּמֵאֵן
 עֵבִיד לִי הֵאֵי, בְּנֵי אֲמִי דְנַחְרוּ בִי, וְאַתְרַחֲקוּ מִנִּי, בְּנֵי
 אֲמִי וְדֵאֵי.

רַבִּי יוֹסִי הוּוּ אָזִיל בְּאַרְחָא, וְהוּוּ עֲמִיָּה רַבִּי חֵיָּא בַר
 רַב. עַד דְּהוּוּ אָזִיל, אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֵיָּא,
 חֲמִיתָּא מַה דְּאָנָּא חֲמִית. אָמַר לֵיהּ, חֲמִינָא גְבָרָא חַד
 בְּנַהֲרָא, וְצַפְרָא חַד עַל (דף ריט ע"ב) רִישִׁיָּה, וְעַלְעָא בְּפוּמִיָּה
 דְּצַפּוּרָא, וְאַכְלָא וְרַפְסָא בְּרַגְלוּי, וְהֵהוּא גְבַר רַמִּי קָלִין
 וְצוּוח, וְלֹא יִדְעֵנָּא מַאי קָאֲמַר.

אָמַר, נִקְרַב גַּבִּיָּה וְנִשְׁמַע. אָמַר, מִסְתַּפִּינָא לְמִקְרַב.
 אָמַר לֵיהּ, וְכִי בַר נֶשׁ הוּא בְּאַתְרַ דָּא, אָלָא
 רַמִּיזָא דְחֲכָמְתָּא דְרַמִּיזוּ לָן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. קְרִיבוּ
 גַבִּיָּה, שְׁמַעוּ דְהוּוּ אָמַר, עוּטְרָא עוּטְרָא, תְּרִין בְּנִין
 שְׁרִיִין לְבַר, (ס"א שְׁרִיאָו לְבָרָא) לָא נַח וְלֹא נִיִּחָא, עַד דְּצַפְרָא
 בְּקִיסְרָא רַמִּיז.

בְּכַה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, הֵיִינוּ דְתַנִּינָן, בְּנֵי אֲמִי נַחְרוּ בִי
 וְגו', מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְכַרְמֵי שְׁלִי לֹא נְטַרְתִּי.

אָמַר, וַדַּאי גְלוּתָא אֶתְמַשֵּׁךְ, וְעַל דָּא (ס"א ד') צַפְרֵי שְׂמִיָּא
 לָא אַעֲדִיו, עַד דֵּי שְׁלֹטְנוּתָא דְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדַת
 כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת אַעֲדִיאוּ מִן עֲלְמָא. וַיֵּאמְרֵי, עַד דִּימִיטִי
 יוֹמָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֶתְעַר דִּינְוֵי בְעֲלְמָא. דְכְּתִיב,
 (זכריה ד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדַע לֵהּ לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה.
 עַד דִּיהוּי אֶזְלִין, שְׁמַעוּ חַד קָלָא דִּיהוּה אָמַר, אוֹקִידָא
 דְקוּפְטִירָא מָטָא בְּדִינְוֵי, נִפְקַח חַד שְׁלֵהוּבָא, וְאוֹקִיד
 לְהוּוּא צְפוּרָא. אָמַר, וַדַּאי, כְּמָה דְכְּתִיב, (דניאל ז) וַיְהִיבַת
 לִיקְדַת אֶשָּׁא.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לָא אַגְלִי קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל,
 אֶלָּא בְּזַמְנָא דְלָא אֶשְׁתַּכַּח מְהֵימְנוּתָא בִּינֵיהוּ. כַּד
 אֶתְמַנַּע מְהֵימְנוּתָא בִּינֵיהוּ, כְּבִיכּוּל, הָכִי אֶשְׁתַּכַּח
 בְּכָלָא. דְכְּתִיב, (ישעיה כח) וְכִפֹּר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, מַאי דְכְּתִיב, (ישעיה כח) בְּלַע הַמּוֹת לְנֹצַח.
 אָמַר לֵיהּ, כַּד יִתְעַר קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא יְמִינָא
 דִּילֵיהּ, אֶתְמַנַּע מוֹתָא מִן עֲלְמָא. וְלָא יִתְעַר הָאֵי יְמִינָא,
 אֶלָּא כַּד יִתְעַרוּן יִשְׂרָאֵל בִּימִינָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא,
 וּמַאי נִיהוּ תוֹרָה, דְכְּתִיב בָּהּ, (דברים לג) מִימִינוֹ אֵשׁ דַּת
 לְמוֹ. בְּהוּוּא זְמַנָּא, (תהלים קיח) יְמִין ה' עוֹשֶׂה חָיִל וְגוֹ', לֹא
 אָמוֹת כִּי אַחֲיָה וְאַסְפֹּר מַעֲשֵׂי יָהּ.

תַּנָּא, הַהוּא זְכָאָה דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֶתְרַעֵי בֵיהּ,

וְכִרְוֹזָא קָרִי עֲלֶיהָ, ל' יוֹמִין, בֵּינֵי צְדִיקָיָא בְּגִנְתָּא דְעָדָן.
 כְּלָהוּ צְדִיקָיָא חֲדָאן, כְּלָהוּ צְדִיקָיָא אֲתִיין, וּמַעֲטָרָן
 דְּוִכְתִּיָּה דִּהְהוּא צְדִיקָא, עַד דְּיִיתֵי לְמִידָר דִּיּוֹרִיָּה
 בֵּינֵיהוּ. וְאִי חֲיִיבָא הוּא, כְּרוֹזָא קָרִי עֲלֶיהָ בְּגִיָּהֶם
 תְּלַתִּין יוֹמִין (עֲלֶיהָ), וְכְלָהוּ חֲיִיבָא, כְּלָהוּ עֲצִיבִין.

כְּלָהוּ פְתַחִין וּוי, דִּהָא דִּינָא חֲדָתָא אֲתַעַר הַשְׁתָּא,
 בְּגִינִיָּה דְפִלְנָא. כְּמָה גְרַדִּינִין דְּנִמוּסִין מְזַדְמָנִין
 לְקַבְלִיָּה, וְלֹאֲקַדְמָא לִיָּה וּוי. אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לְשֹׁכֵנוּ.
 וְכְלָהוּ פְתַחִין וְאֲמַרִין, (ישעיה ג) אוֹי לְרָשָׁע רַע כִּי גְמוּל יִדְּיוֹ
 יַעֲשֶׂה לוֹ. מֵאִי (טעמא) גְמוּל יִדְּיוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק.
 לְאֲכַלְלָא (לְאֲפָקָא) מֵאֵן דְּזַנֵּי בִידּוּי, לְאֲפָקָא וְלַחֲבֵלָא זְרַעִיָּה
 בְּרִיקְנִיָּא (ס"ט ע"א).

דִּהָא תַנִּינִין, כָּל מֵאֵן דְּאֲפִיק זְרַעִיָּה בְּרִיקְנִיָּא, אֲקָרִי
 רַע, וְלֹא חֲמֵי אִפִּי שְׂכִינְתָּא. דְּכְתִיב, (תהלים ה) כִּי לֹא
 אֵל חֲפִץ רָשָׁע אַתָּה לֹא יְגוֹרְךָ רַע. וְכְתִיב, (בראשית לח) וַיְהִי
 עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע. אוֹף הֵכָא, אוֹי לְרָשָׁע רַע. וּוי לִּהְהוּא
 חֲיִיבָא דְאִיְהוּ רַע, דְּעַבַּד גְרַמִּיָּה רַע. כִּי גְמוּל יִדְּיוֹ יַעֲשֶׂה
 לוֹ, לְאֲכַלְלָא מֵאֵן דְּזַנֵּי בִידּוּי, לְאֲפָקָא וְלַחֲבֵלָא זְרַעִיָּה
 בְּרִיקְנִיָּא, וְלִהְאֵי טְרַדִּין בְּהֵהוּא עֲלָמָא יִתִּיר מְכֻלָּא.

תָּא חֲזִי, דִּהָא כְּתִיב אוֹי לְרָשָׁע (רע), כִּיּוֹן דְּכְתִיב אוֹי
 לְרָשָׁע, אֲמַאי רַע. אֵלָא כְּמָה דְאֲמִינָא, דְּעַבַּד

גְּרַמְיָה רַע. וּכְתִיב לֹא יִגְוֹרֶךְ רַע. וּכְלָהוּ סִלְקִין, וְהָאִי לֹא
סִלִּיק.

וְאִי תִימָא, שְׂאָר חֵיבִין דְּקָטְלוּ בְּנֵי נְשָׂא. תָּא חֲזִי,
כְּלָהוּ סִלְקִין וְהוּא לֹא סִלִּיק. מַאי טַעְמָא, אִינוּן
קָטְלוּ בְּנֵי נְשָׂא אַחֲרָא, וְהָאִי קָטִיל בְּנוֹי מִמֶּשׁ, אוֹשִׁיד
דְּמִין סְגִיִּין.

תָּא חֲזִי, בְּשְׂאָר חֵיבֵי עֲלָמָא, לֹא כְּתִיב וַיִּרַע בְּעֵינֵי ה',
וְכֹאן כְּתִיב, וַיִּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה. מַאי טַעְמָא,
מִשּׁוּם דְּכְתִיב וְשַׁחַת אֶרְצָה.

תַּנּוּן, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֵית לָךְ חוּבָא בְּעֲלָמָא דְלֹא אֵית
לֵיהּ תְּשׁוּבָה, בַּר מֵהָאִי. וְלֵית לָךְ חֵיבִיָּא דְלֹא
חֲמָאן אִפִּי שְׂכִינְתָא, בַּר מֵהָאִי. דְּכְתִיב לֹא יִגְוֹרֶךְ רַע,
כְּלָל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זַכָּאִין אִינוּן צְדִיקָיָא, בְּעֲלָמָא דִּין
וּבְעֲלָמָא דְאֵתִי. עֲלִייהוּ כְּתִיב, (ישעיה ס) וְעַמֶּךָ כָּלֵם צְדִיקִים
לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. מַאי לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה, כְּמָה דְּכְתִיב, (תהלים קטו) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאֶרְצוֹת
הַחַיִּים:

וַיְחִי יַעֲקֹב (שׁוּר וַיִּקְרָא ק"ד ע"ב) בְּגוֹיֵיהוּ. (בד"ק נמצא בח"ג בדף נ' עמוד
קצ"ט) עַל דָּא לְבַעֵי לֵיהּ לְבַר נָשׁ דְּלֹא לְאֶתְעַרְבָּא
צוֹלָמָא דִּילֵיהּ (דף רכ ע"א) בְּצוֹלָמָא דְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת,
בְּגִין דְּהָאִי קְדִישָׁא וְהָאִי מְסֻבָּא.

תָּא חֲזִי, מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים
 וּמְזֻלוֹת. דְּיִשְׂרָאֵל כַּד אֶשְׁתַּכַּח בַּר נָשׁ מִית הוּא
 מְסַאב לְכָל גּוֹפָא, וּבֵיתָא מְסַאבָּא. וְגוֹפָא דְעוֹבֵד פּוֹכְבִים
 וּמְזֻלוֹת לֹא מְסַאִיב לְאַחֲרָא, וְגוֹפִיָּה (נ"א וּבֵיתָא) לֹא מְסַאבָּא
 כַּד אֵיהוּ מִית. מֵאֵי טַעְמָא.

יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲתָא דְאֵיהוּ מִית כָּל קְדוּשֵׁי דְמְאָרִיָּה
 מִתְעַבְרֵן מִנִּיהּ, אֶתְעַבַּר מִנִּיהּ הָאֵי צוּלְמָא
 קְדִישָׁא, וְאֶתְעַבַּר מִנִּיהּ הָאֵי רוּחַ קוּדְשָׁא, אֶשְׁתַּאֲר גּוֹפָא
 מְסַאבָּא.

אַבְל עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, לֵית הָכִי.
 דְּבַחֵי מְסַאב בְּכָל סְטָרִין, צוּלְמָא דִּילִיָּה מְסַאבָּא,
 וְרוּחָא דִּילִיָּה מְסַאבָּא. וּבְגִין דְּסוּאָבוּתֵי אֵלִין שְׂרַיִין
 בְּגוּיָּה, אָסִיר לְמִקְרַב לְגַבִּיָּה. כִּיּוֹן דְּמִית, נְפָקִי כָּל אֵלִין
 מְסַאבוּתָא וְאַשְׁתַּאֲר גּוֹפָא בְּלֹא מְסַאבוּתָא לְסוּאָבָּא.

וְאִף עַל גַּב דְּגוֹפָא דְלַהוֹן מְסַאב, בֵּין בְּחַיָּהוֹן וּבֵין
 בְּמִיתָהוֹן. אַבְל בְּחַיָּהוֹן דְּכָל אֵינוֹן מְסַאבִין
 אֶשְׁתַּכַּחֵי לְגַבִּיָּהוּ, אֵית לוֹן חֵילָא לְסוּאָבָּא לְאַחֲרִינֵי,
 בְּמִיתָהוֹן דְּנְפָקִי כָּל אֵינוֹן מְסַאבִין מִנִּיָּהוּ, לֹא יִכְלִין
 לְסַאבָּא. וּדְיִשְׂרָאֵל, יִכִּיל לְסַאבָּא לְאַחֲרִינֵי. בְּגִין דְּכָל
 קְדִישֵׁין נְפָקִין מִנִּיהּ וְשָׂרָא עֲלֵיהּ סְטָרָא אַחֲרָא.

תָּא חֲזִי, הָאֵי צָלָם קְדִישָׁא, כַּד אֲזִיל בַּר נָשׁ וְאַתְרַבֵּי,

וְאֶת־עֶבֶד מֵהָאֵי פְּרָצוּפָא דְיוֹקְנָא דִּילֵיהּ. אֶת־עֶבֶד צוּלְמָא
 אַחֲרָא, וּמִתְחַבְּרֵן כְּחָדָא. וְדָא נָטִיל לְדָא, בְּשַׁעְתָּא
 דְּאֶשְׁתַּכְּחוּ תְרִין צוּלְמִין, נָטִיר הוּא בַר נָשׁ, וְגוּפָא דִּילֵיהּ
 בְּקִיּוּמָא, וְרוּחִיהּ שְׂרִיא בְּגוּיָהּ. בְּשַׁעְתָּא דְקָרִיבוּ יוּמוֹי,
 מִתְעַבְּרֵן מִנֵּיהּ, וְדָא סָלִיק לְדָא, וְאֶשְׁתָּאֵר בַּר נָשׁ בְּלֹא
 נָטִירוֹ. כְּדִין, (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) עַד שְׁיִפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים,
 תְּרִי.

תָּא חֲזִי, כִּד אֶתְעַר דִּינָא בְּעֵלְמָא, דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא
 יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי דִּינָא לְמִידֵן עֵלְמָא, בְּעֵי בַר נָשׁ
 לְאֶתְעָרָא (בְּדִינָא) תְּשׁוּבָה, דִּיִּיתוּב מַחֲיוּבָא (נ"א מַחֲבוּבִי). דִּהָא
 הֵהוּא יוּמָא, פְּתַקִּין כְּתִיבוּ, וּמִשְׁתַּכְּחִי כְּלָהוּ בְּאַחֲמַתָּא הָא
 כְּתִיבִין. אִי זְכִי בַר נָשׁ דִּיִּיתוּב קִמֵּי מָאֲרִיָּה, קָרְעִין פְּתַקִּין
 דְּעֵלִיָּהּ.

לְבַתָּר קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא זְמִין קִמֵּיהּ דְּבַר נָשׁ, יוּמָא
 דְּכַפּוּרֵי יוּמָא דְתְּשׁוּבָה. אִי תַב מַחֲטָאוֹי טַב. וְאִי
 לָא, פְּקִיד מַלְכָּא לְמַחְתָּם פְּתַקִּין. וְוִי, דִּהָא תְּשׁוּבָה בְּעֵיָא
 לְאַסְתִּלְקָא מִנֵּיהּ.

אִי זְכִי בְּתְּשׁוּבָה, וְלֹא שְׁלִימַתָּא כְּדָקָא יְאוּת, תְּלִיין לֵיהּ
 עַד הֵהוּא יוּמָא בְּתֵרָאָה דְּעֶצְרַת, דִּהוּא תְּמִינָאָה לְחָג.
 וְאִי עֶבֶד תְּשׁוּבָה שְׁלִימַתָּא לְקִמֵּי מָאֲרִיָּה, אֶתְקָרְעוּ. וְאִי
 לָא זְכִי, אֵינּוּן פְּתַקִּין נְפַקִּין מִבֵּי מַלְכָּא, וְאֶתְמַסְרֵן בִּידוּי

דְּסַנְטִירָא, וְדִינָא מִתְעַבֵּיד, וּפְתַקִּין לָא מְהַדְרִין תּוּ לְבִי
מִלְכָא.

כִּדִּין צוּלְמִין אֲתַעְבְּרוּ מִנִּיה, וְלֹא מִשְׁתַּכְּחִין עִמִּיה. כִּיּוֹן
דְּמִתְעַבְּרִין מִנִּיה, הָא וְדֵאִי טוּפְסָקָא דְּמִלְכָא יַעֲבֵר
עֲלֵיה, וְיִטְעוּם כֶּסֶא דְּמוֹתָא. וּבַהֲהוּא לִילִיא דְּחָגָא
בְּתַרְאָה, סַנְטִירִין זְמִינִין, וּפְתַקִּין נְטְלִין, בְּתַר דְּנְטְלִי
לוֹן, צוּלְמִין מִתְעַבְּרִין, וְלֹא מִשְׁתַּכְּחִין (נ"א וְאִי מִשְׁתַּכְּחִין גְּרִיעִין יַעֲבֵר
עֲלוֹי מְרַעִין וְכוּ') בְּהוּ יְדִי. וְאִי מִשְׁתַּכְּחִין בְּהוּ יְדִי (עֲרִי), דִּינָא
גְּרִיעָא, אוּ יַעֲבֵר עֲלוֹי דִּינָא מְרַעִין בִּישִׁין, בְּגְרִיעוֹתָא
דְּלַהוֹן, וְהָא אוּקִימָנָא לְהָא.

וּבְסַפְרֵי קַדְמָאִי אַמְרֵי יְתִיר, כַּד רִישָׁא אַגְרַע, וְיִשְׁתַּכַּח
גּוּפָא. בְּרִיה, אוּ אֲנַתְתִּיה יִשְׁתַּכְּחוּ וְהוּא
יִסְתַּלֵּק. וְהֵנִי מִיְלִי, כַּד לָא אַהְדַּר כָּל הַהוּא זְמָנָא
בְּתִיּוּבְתָא. אֲבָל אִי אַהְדַּר, טַעְמָא דְּמוֹתָא יִטְעֵם, וְיִתְסִי.
וְאִי גּוּפָא לָא אַתְחַזִּי, וְיִשְׁתַּכַּח רִישָׁא. אִינּוֹן סְלִקִּין,
וְהוּא אַתְקִיִּים. וְהֵנִי מִיְלִי, כַּד בְּרִיה זְעִירָא
בְּרִשׁוֹתִיה. וְאִי יְדוּי פְּגִימוּ, עֲבִידְתָּא דִּידוּי פְּגִימִין.
רְגְלוּי, מְרַעִין רְדַפִּין עֲלֵיה. עֶרְק צוּלְמָא וְאַהְדַּר, עֶרְק
וְאַהְדַּר. עֲלֵיה כְּתִיב, (דְּבָרִים כח) בִּפְקֹד תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב,
וְהָאִי כַּד נְהָרָא סִיְהָרָא, וְלִילִיא אֲתַתְקֵן בְּנְהוּרָא.
אֲבָל זְכָאִי חֲסִידִי, בְּכָל יוּמָא וְיוּמָא מִסְתַּכְּלִי בְּלַבִּיָּהוּ,

כָּאֵלוֹ הֵהוּא יוֹמָא מִסְתַּלְקֵי מֵעֲלָמָא, וְעִבְדִּין תְּיֹבְבָתָא
שְׁלִימָתָא קָמִי מְאָרִיהוֹן, וְלֹא יִצְטָרְכוּן לְמַלְהָ אַחְרָא.
זַכָּאָה חוֹלְקֵהוֹן בְּעֲלָמָא דִּין וּבְעֲלָמָא דְאֵתִי.

תָּא חֲזִי, (ישעיה מג) כָּל הַנְּקָרָא בְּשָׁמַי, כַּמָּה עֲלָאִין עוֹבְדֵי
מִלְכָא קְדִישָׁא, דְּהָא בְּאִינּוֹן עוֹבְדֵי (נ"א בְּרִינּוֹן) דְּאִיהוּ
עִבִיד לְתַתָּא קָטִיר לֹון בְּמַלִּין עֲלָאִין דְּלַעִילָא, וְכֹד נְטַלִּין
לֹון לְתַתָּא וְעִבְדֵי בְּהוּ עוֹבְדָא, אַתְעַר הֵהוּא עוֹבְדָא
דְּלַעִילָא דְקָטִיר בְּה. כְּגוֹן אַזּוּבָא, עֵץ אֲרֹז, וְהָא
אוֹקִימָנָא (דף רכ ע"ב) מִלִּי.

וְאִית מְנַיִיהוּ דְאַחִידִין בְּשָׁמָא קְדִישָׁא, כְּגוֹן (ויקרא כד ע"א)
לוֹלֵב, וְאַתְרוּג, הַדָּס, וְעֲרֵבָה, דְכֻלְּהוּ אַחִידִין
בְּשָׁמָא קְדִישָׁא לַעִילָא. וְעַל דָּא תְנִינּוֹן, לְאַחְדָא לֹון,
וְלַמְעַבְד בְּהוּ עוֹבְדָא, בְּגִין לְאַתְעַרָא חֲדוּהָ הֵהוּא דְאַחִיד
בֵּיה. וְעַל דָּא תְנִינּוֹן, בְּמַלִּין וְעוֹבְדָא בְּעֵינִין לְאַחְזָאָה מְלָה,
בְּגִין לְאַתְעַרָא מְלָה אַחְרָא.

הָדָא הוּא דְכְתִיב, כָּל הַנְּקָרָא בְּשָׁמַי וְלְכַבּוּדֵי (בְּרִאֲתִיו),
לְאַתְעַרָא יְקָרִי. בְּרִאֲתִיו, לְיִיחָדָא לִי. יִצְרַתִּיו,
לְמַעַבְד בֵּיה עוֹבְדָא (נ"א חִילָא). אַף עֲשִׂיתִיו, לְאַתְעַרָא בֵּיה
חִילָא דְלַעִילָא.

דְּבַר אַחַר, כָּל הַנְּקָרָא בְּשָׁמַי, הֵיִינוּ דְכְתִיב (ויקרא כג) פְּרִי
עֵץ הַדֶּר. וְלְכַבּוּדֵי בְּרִאֲתִיו, הֵיִינוּ כַּפּוֹת תְּמָרִים.

יִצְרָתִיו, הֵינּוּ וְעַנְף עֵץ עֲבוֹת. אֵף עֲשִׂיתִיו, הֵינּוּ וְעַרְבֵי
נַחַל.

וּתְקוּנָא דְהַאי דְאָמַר קָרָא, (ויקרא כג) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
הָרֵאשׁוֹן, דִּי יִקָּא. דְּהוּא חֲמִישָׁאָה עַל עֲשׂוֹר.
אַבְל בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן, הֵהוּא יוֹם רֵאשׁוֹן מֵאֵן הוּא. אֶלָּא יוֹם
דְּנִפִּיק רֵאשׁוֹן, לְנִטְלָא (ד"א לבלא) בְּמַבּוּעוּי דְּמִיִּין נְבִיעִין,
וְאַנְן בְּעִיִּין לְאַמְשָׁכָא לִיָּה לְעֵלְמָא.

מִתַּל לְמַלְכָּא דְקָטָר בְּנֵי נֶשָׂא בְּקָטְרוּי, אַמִּיה
מִטְרוֹנִיתָא אַתָּת, וְאַפִּיקַת לֹון לְחִירוֹת, וּמַלְכָּא
אַשְׁגַּח לִיקָרָא דִילָהּ, וַיְהִי לֹון בִּידְהָא. אַשְׁפַּחַת לֹון
כְּיִפִּין וְצַחִין, אַמְרַת, הָא אַפִּיקַת לֹון לְחִירוֹ, אִיִּיתִי לֹון
מִיכְלָא וּמִשְׁתֵּיָא.

כִּן, הָא יוֹם הַכְּפוּרִים אַפִּיק לְכֹלָא לְחִירוֹ, וְאַנְן כְּפִנֵי
מְזוּנָא קְאִימְנָא, וְצַחִינְן לְמִשְׁתֵּיָא, הִיא אַעֲטַרַת
לְמַלְכָּא בְּעֵטְרוּי. בְּהַאי יוֹמָא יְדַעְנָא, דְּהָא מִיִּין נְבִיעִין
עָמָה שְׂרִיִּין, שְׂאִילְנָא לְמִשְׁתֵּיָא, לְמֵאֵן דְּאַפִּיק לֹון
לְחִירוֹ. וְעַל דָּא קָרִינְן לִיָּה יוֹם רֵאשׁוֹן.

דָּא בְּסִפְרָא דְאַגְדָּתָא וְשִׁפִּיר הוּא. אַבְל בְּהַאי יוֹמָא,
לְאַבְרָהָם שִׁירוֹתָא דְכֹלָא, אִי בְּעַנְנֵי יָקָר הוּא
שִׁירוֹתָא, אִי בְּמִיָּא הוּא שִׁירוֹתָא. דְּאַבְרָהָם שְׂאִרֵי
לְמַחְפְּרֵי בִירֵי דְמִיָּא.

פְּרִי עֵץ הָדָר, דָּא בִּירָא דִּיצְחָק, דִּיצְחָק אַהֲדָר לִיה
 לְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וְקָרָא לִיה עֵץ הָדָר. פְּרִי דֵהֲאִי
 עֵץ הָדָר יְדִיעָא. כַּפּוֹת תְּמָרִים, דְּכִתִּיב, (תהלים צב) צְדִיק
 כַּתְּמַר יִפְרַח, וְלֹא אֲשַׁתַּכַּח בֵּינַיִהוּ פִירוּדָא. וְעַל דָּא לֹא
 כְּתִיב וְכַפּוֹת, אֲלֵא כַּפּוֹת. בְּגִין דְּלֹא סָלִיק דָּא בְּלֵא דָּא,
 וּבִהֲאִי אַתְּמַלְיָא הָאִי בְּאֵר, מִבְּאֵר מִים עֲלָאִין נְבִיעִין,
 הֵהוּא אַתְּמַלְיָא בְּקֻדְמִיתָא, וּמִנִּיהּ אַתְּמַלְיָא בִּירָא, עַד
 דְּאִיהוּ נְבִיעוּ לְכֻלָּא.

וְעַנְף עֵץ עָבוֹת, דָּא עֲנַפָּא דְאֵילָנָא רַבְרָבָא, דְּאֵתְקִיף
 וְאֲשַׁתְּרָשָׁא בְּשָׂרְשׁוּי, אַתְּעֵבִיד אֵילָנָא עֲלָאָה עַל
 כְּלָא, דְּאֵחִיד בְּכָל סְטֵרִיה, עַנְף דְּאִיהוּ עֵץ עָבוֹת, עֵץ
 דְּאֵחִיד לְעָבוֹת, דֵּהֲא מֵהֲאִי נָטַל יְסוּדָא דְעֵלְמָא,
 וְאַתְּמַלְיָא לְאַרְקָא בְּבִירָא, הָאִי הוּא עֵלְמָא אַרְקָא
 דְּשִׁקְיוּתָא.

וְעַרְבֵי נַחַל, תְּרֵי אֵינּוֹן, תְּרִין נַחֲלִין דְּמִיָּא אַתְּכַנְיֵשׁ
 בְּהוּ, לְאַרְקָא לְצְדִיק. דְּבַר אַחַר, וְעַרְבֵי נַחַל,
 אֵלִין אֵינּוֹן גְּבוּרָן, דְּאֵחִידוֹן בֵּיהּ בִּיצְחָק, דְּאֵתִיִן מְסֵטְרָא
 דֵּהֲהוּא נַחַל עֲלָאָה, וְלֹא מְסֵטְרָא דְאַבָּא. בְּגִין כֶּף, כְּלָא
 יָאִי, וְלֹא בְּסִימָא לְפִירִין, וְלֹא עֵבִיד פִּירִין. וְעַרְבֵי נַחַל,
 תְּרִין קְיִימִין, דְּגוּפָא קְיִימָא עֲלִיָּהוּ, אַבְל וְעַרְבֵי נַחַל
 וְדֵאִי, כְּמָה דְאַתְמַר, וְאֵלִין אֵינּוֹן כְּלָהוּ לְאַרְקָא מִיָּא
 לְבִירָא.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ן)

מֵאֵי פְּרִי עֵץ הַדֶּר אֵילָנָא דְאַתְרוּגָּא וּמֵאֵי הַדֶּר הַיֵּינוּ
 הַדֶּר עַל הַכֹּל וְהַיֵּינוּ הַדֶּר דְּשִׁיר הַשִּׁירִים דְּכֹתִיב
 בֵּיה (שִׁיר הַשִּׁירִים ו') מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שְׁחַר. וְהַיֵּינוּ עַל
 שֵׁם נִקְבָּה וְעַל שְׁמָה נִלְקְחָה נִקְבָּה מֵאָדָם שְׂאֵי אִפְשָׁר
 לְהַתְקַיֵּים עוֹלָם הַתְּחַתּוֹן בְּלֹא נִקְבָּה. וּמֵאֵי טַעְמָא אִקְרִי
 נִקְבָּה עַל שֵׁם שְׁנִקְבִיָּה רְחֻבִים וַיֵּשׁ לָהּ נִקְבִים יִתְרִים עַל
 הָאִישׁ. וּמֵאֵי נִינְהוּ נִקְבִים שְׂדִים וְרַחֵם וּבֵית קִיבּוּל הוֹלֵד.
 וּמֵאֵי נִינְהוּ שְׂאִמְרוּ שִׁיר הַשִּׁירִים שְׁהוּא הַדֶּר לְכֹל סְפָרֵי
 הַקֹּדֶשׁ אֵין דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ
 וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים, וּמֵאֵי נִינְהוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים.
 אֲלֹא קֹדֶשׁ, שְׁהוּא קֹדֶשׁ לְקֹדְשִׁים. וּמֵאֵי הֵם קֹדְשִׁים אֱלוֹ
 שְׁכַנְגָד שֵׁשׁ קְצוּוֹת שְׁבֵאָדָם וְקֹדֶשׁ הוּי לְהוּ קֹדֶשׁ לְכֹלְהוּ.

וּמֵאֵי נִינְהוּ קֹדֶשׁ זֶה, אֲתָרוּגָּא שְׁהוּא הַדֶּר הַכֹּל. וְלָמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ הַדֶּר אֶל תְּקִרֵי הַדֶּר אֲלֹא ה' דָּר זֶה
 אֲתָרוּגָּא שְׁהוּא נִפְרָד מֵאָגַד הַלּוּלָב וְאֵין מְצוּת לּוּלָב
 קִיּוּמַת אֲלֹא בּוּ, וְהוּא גַם כֵּן אֲגוּד עִם הַכֹּל. שְׁעַם כָּל
 אֶחָד הוּא וְעַם כּוּלָן יַחַד הוּא.

וּמֵאֵי לּוּלָב כְּנָגַד חוּט הַשְּׂדֵרָה. וְעַנְף עֵץ עֲבוֹת שְׁעַנְפֵי
 חוּפִין אֶת רוּבּוֹ וְאֵם אֵין עַנְפֵי חוּפִין אֶת רוּבּוֹ

אִינוּ כָּלוּם. מִפְּנֵי מָה, מִשָּׁל לְאָדָם שְׁבִזְרוּעוֹתָיו יִגַּן עַל
 רֵאשׁוֹ הָרִי זְרוּעוֹתָיו שְׁנַיִם וְרֵאשׁוֹ שְׁלֹשָׁה וְהֵינּוּ עֲנָף
 לְשִׁמְאֵל עֲבוֹת לְיָמִין וְנִמְצָא עֵץ בְּאֲמֻצֵּעַ. וְלָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ
 עֵץ שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הָאֵילָן.

וּמֵאֵי עֲרֵבֵי נַחַל שׁוֹקֵי הָאָדָם שָׁהֵם שְׁתֵּיִם. וּמֵאֵי נִינְהוּ
 לְיִשְׁנָא דְעֲרֵבֵי נַחַל, מִשּׁוּם דְּגִדּוּל שְׁבָהֵם הָיִי
 לְמַעְרָב וּמִשָּׁם יוֹנֵק כַּחוֹ. וְשָׁל צָפוֹן הוּא קָטָן מִמֶּנּוּ מֵהַלָּךְ
 חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהוּא בְּרוּחַ צְפוֹנִית מְעַרְבִית וְבוֹ פּוֹעֵל
 וְנִקְרָא עַל שְׁמוֹ וְהֵם שְׁנֵיהֶם עֲצִים. דָּבָר אַחֵר עֲרֵבֵי
 שְׁפַעֲמִים מְעַרְבִין פְּעוּלְתָן זֶה עִם זֶה מֵאֵי עֲרֵבֵי נַחַל, נַחַל
 הָיִי עַל שֵׁם הַמָּקוֹם שָׁהֵם קְבוּעִים בּוֹ שְׁשֵׁמוֹ נַחַל פְּדֻכְתִּיב
 (קִהְלֵת א')

מֵאֵי נִינְהוּ יָם, הָיִי אוֹמֵר זֶה אֶתְרוּג. וּמִנָּא לָן דְּכָל מִדְּהָ
 וּמִדְּהָ מֵאֵלוֹ הַשְּׁבַעָה אֵיקְרֵי נַחַל שְׁנֵאֱמַר (בַּמְדַּבֵּר כ"א)
 וּמִמֶּתְנָה נַחֲלֵיִאל אֵל תִּקְרֵי נַחֲלֵיִאל אֵלָא נַחֲלֵיִאל. וְעוֹד
 שָׁם, מָה לֵב, הִדְר פְּרֵי הַגּוֹף, אֵף יִשְׂרָאֵל פְּרֵי עֵץ הַדֶּר.
 מָה אֵילָן תְּמָר, עֲנַפְיֹ סְבִיבֵי וְלוּלָבוֹ בְּאֲמֻצֵּעַ, אֵף
 יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ גּוֹף הָאֵילָן הַזֶּה שֶׁהוּא לְבוֹ וּפְנִגְדַּת הַגּוֹף חוּט
 הַשְּׁדָרָה בְּאָדָם שֶׁהוּא עֵיקַר הַגּוֹף. וּמָה לּוּלָב זֶה כְּתִיב לוֹ
 לֵב אֵף לֵב מְסוּר לוֹ. וּמָה לֵב זֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתֵּיִם נְתִיבוֹת
 חֲכָמָה בּוֹ, אֵף בְּכָל נְתִיב מֵהֵן צוּרָה שׁוּמְרַת שְׁנֵאֱמַר
 לְשׁוּמֹר אֵת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים: (עַד כֵּאֵן מֵהַהֲשַׁמְטוֹת) (בְּרֵאשִׁית ג')

דְּבַר אַחַר, וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר,
 דָּא אַבְרָהָם. כִּפְתַּת תְּמָרִים, דָּא יִצְחָק. וְעֵנֶף עֵץ
 עֲבוֹת, דָּא יַעֲקֹב. וְעַרְבֵי נַחַל, אֵלֶּיךָ אֵינּוֹן תֵּרִין דִּרְגִין
 דְּאִמְרוּן.

וּמֵאֵן דִּמְתַּנֵּי הָאִי, בְּגִין דִּיעֵץ עֲבוֹת דָּא יַעֲקֹב, דְּאִחִיד
 לְכֻלְהוּ חִלְקִין, וְדָאִי דָּא יַעֲקֹב. אֲבָל הָא
 אוֹקִימְנָא, פְּרִי עֵץ הָדָר דָּא בִּירָא דִּיִּצְחָק, דָּא גְבוּרָה
 תַּתָּא. כִּפְתַּת תְּמָרִים. כִּפְתַּת חֶסֶר, קְשׁוּרָא דְאִתְקַשְׁר
 בְּבִירָא, כְּמָא דְאֵת אִמֵּר, (דְּנִיאל ג) כְּפִיתוּ בְּסַרְבִּילֵיהוֹן, בְּגִין
 דְּאֵלֶּיךָ לֹא סִלְקִין דָּא בְּלֹא דָּא. וְעֵנֶף עֵץ עֲבוֹת, עֲנַפָּא
 הוּא עֲלָאָה, דְּאִתְעֵבִיד עֵץ עֲבוֹת, וְאִחִיד לְכֻל סְטָרָא,
 כְּמָה דְּאִתְמַר. עַרְבֵי נַחַל דָּא יִצְחָק, בְּכֻל סְטָרֵי, דְּאִחִידוֹן
 בְּסְטָרָא דְנַחֲלָא, וְלֹא בְּסְטָרָא דְאֲבָא. דִּתְנִינּוּ, אִף עַל גַּב
 דְּבַהֲאֵי נַחַל דִּינָא לֹא אֲשַׁתְּכַח בֵּיהּ, דִּינִין מִתְעַרְיִן מִנֵּיהּ.
 וְרַב הַמְּנוּנָא סְבָא פְּרִישׁ, וְעַרְבֵי נַחַל, אֵינּוֹן תֵּרִין קִיִּמִּין
 דְּקִאִמְרוּן, דִּמְיִיא נְפֻקֵי מִנֵּיהּ, וְשִׁפִּיר. אֲבָל תָּא
 חֲזִי, הָא חֲזִינּוּ דִּתְרִין דִּרְגִין אֵלֶּיךָ דְּקִיִּמִּי עַל דִּרְגָא
 דְּצִדִּיק, אֵיבָא וּכְנִישׁוּ רַבְרָבָא (ס"א דְּבִרְכָאן) נְפֻקֵי מִנֵּיהּ,
 וְעַרְבֵי נַחַל לֹא נְפֻקֵי מִנֵּיהּ, אֵיבָא, וְלֹא טַעְמָא, וְלֹא
 רִיחָא. וְהָא אוֹקִימְנָא וְכֻלָּא שִׁפִּיר.

וְעַל דָּא אֲתָרוּג (דף רכא ע"א) בְּשִׁמְאָלָא, לְקַבִּיל לְבָא. לוּלֵב